

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 29 stycznia 2021 roku, Sąd Rejonowy w Kutnie w sprawie z powództwa T. D. (córki V. i T.) przeciwko Towarzystwu (...) S.A. z siedzibą w W. o zapłatę:

1. umarzył postępowanie w zakresie żądania zapłaty kwoty 100,91 zł z odsetkami ustawowymi naliczanymi od dnia 4 listopada 2015 r.,
2. zasądził od Towarzystwa (...) S.A. z siedzibą w W. na rzecz T. D. (córki V. i T.):
 - a) kwotę 797,23 zł z odsetkami ustawowymi naliczanymi od dnia 8 listopada 2014 r. do dnia zapłaty,
 - b) kwotę 1.314,25 zł z odsetkami ustawowymi naliczanymi od dnia 4 listopada 2015 r.,
3. oddalił powództwo w pozostałej części,
4. zasądził od T. D. (córki V. i T.) na rzecz Towarzystwa (...) S.A. z siedzibą w W. kwotę 5.287 zł, tytułem zwrotu kosztów procesu,
5. nakazał zwrócić ze Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Kutnie na rzecz Towarzystwa (...) S.A. z siedzibą w W. kwotę 812,56 zł, tytułem niewykorzystanej części zaliczki uiszczonej w dniu 8 sierpnia 2018 r.,
6. nie obciążył stron kosztami sądowymi.

Apelację od powyższego wyroku wywiodła powódka, zaskarżając go w części, tj. co do punktu 3 wyroku w zakresie, w jakim Sąd oddalił powództwo. Zaskarżonemu orzeczeniu apelująca zarzuciła:

1. nieważność postępowania tj.

art. 214 § 1 k.p.c. w zw. z art. 299 k.p.c. poprzez nieodroczenie rozprawy z dnia 23 grudnia 2020 roku celem przesłuchania strony pomimo, że nieobecność strony na rozprawie była wywołana nadzwyczajnym wydarzeniem tj. pandemią wirusa (...) -19 i zamknięciem granicy polsko - ukraińskiej, której strona nie mogła przezwyciężyć, o czym tut. Sąd został poinformowany w piśmie z dnia 4 grudnia 2020 roku, co w konsekwencji uniemożliwiło wyjaśnienie faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, co skutkowało nieważnością postępowania na podstawie art. 379 pkt 5 k.p.c., albowiem uchybienie to pozbawiło powódkę możliwości wyrażenia stanowiska przed zamknięciem rozprawy;

2. mające wpływ na treść zaskarżonego wyroku naruszenie przepisów postępowania procesowego tj.

2.1. art. 214 § 1 k.p.c. poprzez nieodroczenie rozprawy w dniu 23 grudnia 2020, pomimo istnienia przeszkody uniemożliwiającej powódce udział w rozprawie, która to przeszkoda była znana sądowi, co skutkowało pominięciem dowodu z przesłuchania strony i niewyjaśnieniem okoliczności istotnych dla toczącej się sprawy;

2.2. art. 299 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c., poprzez pominięcie przez Sąd I instancji przeprowadzenia dowodu z przesłuchania powódki w charakterze strony postępowania i oddalenie wniosku dowodowego w tym zakresie pomimo, że pomijając dowód z opinii biegłego, dowód z przesłuchania powódki był wyłącznym dowodem na zasadność powództwa w zakresie roszczenia o zadośćuczynienie, co skutkowało wyrokowaniem w sprawie na podstawie niekompletnego materiału dowodowego z pominięciem całokształtu

okoliczności sprawy, i naruszeniem art. 446 § 4 k.c. poprzez nieprzyznanie powódce zadośćuczynienia za krzywdę jaką była śmierć jej ojca;

2.3. art. 299 k.p.c. w zw. z art. 271¹ § 1 k.p.c. w zw. z art. 304 zd. 3 k.p.c. polegającym na pominięciu dowodu z przesłuchania strony na piśmie zgodnie ze złożonym przez pełnomocnika strony wnioskiem pomimo, że zgodnie z art. 271¹ §1 k.p.c. świadek może złożyć zeznania na piśmie,
a zgodnie z art. 304 zd. 3 k.p.c. do przesłuchania stron i składania przyrzeczenia stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące świadków,
z wyjątkiem przepisów o środkach przymusowych, w związku z czym ze względu na niezawiniony brak możliwości stawiennictwa strony w tut. Sądzie była możliwość przeprowadzenia dowodu z przesłuchania powódki w formie pisemnej,

2.4. art. 232 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez ich niezastosowanie i oddalenie wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego psychologa pomimo, że rozstrzygnięcie sprawy wymagało wiadomości specjalnych,
a powódka nie wzięła udziału w badaniu biegłego psychologa z przyczyn od niej niezależnych, o czym poinformowała sąd pismem z dnia 13 stycznia 2020 roku.

Wobec podniesionych zarzutów apelująca wniosła o uchylenie wyroku w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie na rzecz powódki od strony pozwanej kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Ewentualnie, na wypadek nieuwzględnienia zarzutu nieważności, powódka wniosła o zmianę wyroku w zaskarżonej części i uwzględnienie powództwa w zaskarżonej części i zasądzenie od strony pozwanej Towarzystwa (...) S.A. na rzecz Powódki T. D. (córci V. i T.) kwoty 70 000 zł tytułem zadośćuczynienia za krzywdę związaną ze śmiercią ojca Powódki, która nastąpiła w wyniku wypadku z dnia 13 września 2012 roku, wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 29 czerwca 2014 roku do dnia zapłaty oraz zasądzenie na rzecz powódki od strony pozwanej kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W złożonym środku zaskarżenia powódka na podstawie art. 380 k.p.c. wniosła o:

1. rozpoznanie przez sąd II instancji zapadłego na ostatniej rozprawie postanowienia sądu I instancji z dnia 23 grudnia 2020 roku oddalającego wniosek o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z przesłuchania powódki na piśmie na okoliczność ustalenia intensywności negatywnych przeżyć powodów doznanych w związku ze śmiercią ojca w wypadku z dnia

13 września 2012 roku, rodzaju następstw wskazanego zdarzenia oraz ich nieodwracalności, wpływu na dalsze życie powódki oraz jej aktualnej kondycji psychicznej oraz o przeprowadzenie tego dowodu przez sąd II instancji na podstawie art. 382 k.p.c.;

2. rozpoznanie przez sąd II instancji zapadłego na ostatniej rozprawie postanowienia sądu I instancji z dnia 23 grudnia 2020 roku o pominięciu dowodu z przesłuchania powódki na okoliczność ustalenia intensywności negatywnych przeżyć powodów doznanych w związku ze śmiercią ojca

w wypadku z dnia 13 września 2012 roku, rodzaju następstw wskazanego zdarzenia oraz ich nieodwracalności, wpływu na dalsze życie powódki oraz jej aktualnej kondycji psychicznej i w przypadku ustania sytuacji pandemicznej i związanych z nią ograniczeń w przemieszczeniu się polegających na braku możliwości przekraczania granicy polsko-ukraińskiej, co uniemożliwia powódce stawiennictwo na rozprawie, przeprowadzenie tego dowodu przez sąd II instancji na podstawie art. 382 k.p.c.

3. rozpoznanie przez sąd II instancji zapadłego na posiedzeniu niejawnym

w dniu 18 grudnia 2019 roku postanowienia o pominięciu dowodu z opinii psychologa na okoliczność ustalenia intensywności negatywnych przeżyć powodów doznanych w związku ze śmiercią ojca w wypadku z dnia

13 września 2012 roku, rodzaju następstw wskazanego zdarzenia oraz ich nieodwracalności, wpływu na dalsze życie powódki oraz jej aktualnej kondycji psychicznej w zakresie dotyczącym powódki oraz o przeprowadzenie tego dowodu przez sąd II instancji na podstawie art. 382 k.p.c.

W odpowiedzi na apelację pozwany wniósł o oddalenie apelacji w całości oraz zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych w postępowaniu przed sądem drugiej instancji.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja powódki była zasadna i skutkowałą uchycieniem zaskarżonego wyroku co do rozstrzygnięć z punktów 3. i 4., zniesieniem postępowania

w zakresie rozprawy z dnia 23 grudnia 2020 roku i przekazaniem sprawy Sądowi Rejonowemu w Kutnie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Jak wynika z akt sprawy zarządzeniem z dnia 2 września 2020 roku został wyznaczony termin rozprawy na dzień 23 grudnia 2020 roku, a pełnomocnik powódki został zobowiązany do zapewnienia osobistego stawiennictwa powódki na terminie rozprawy, celem przesłuchania jej w charakterze strony – pod rygorem pominięcia tego dowodu w razie nieusprawiedliwionego niestawiennictwa strony. W piśmie z dnia 4 grudnia 2020 r. strona powodowa wniosła o odroczenie rozprawy wyznaczonej na dzień 23 grudnia 2020 r., dopuszczenie na podstawie art. 299 k.p.c. dowodu z przesłuchania powódki T. D. na okoliczność skutków dla powódki śmierci V. D.

z uwzględnieniem pytań stron zawartych w pismach procesowych złożonych w wyznaczonym przez Sąd terminie oraz przeprowadzenie dowodu

z przesłuchania powódki na piśmie w trybie art. 271¹ k.p.c. w związku z art. 289 k.p.c. w terminie wskazanym przez tut. Sąd. Powódka uzasadniła złożony wniosek, wskazując na pandemię wirusa (...)19 zarówno na terenie Rzeczypospolitej Polskiej jak i Ukrainy i związanymi z tym ograniczeniami,

w szczególności zamknięciem granic. Powódka mieszka na terenie Ukrainy i nie miała możliwości stawienia się w sądzie w wyznaczonym terminie. Natomiast mając na uwadze, że nie jest widome, kiedy sytuacja związana z zamknięciem granic ulegnie zmianie to w celu przyspieszenia postępowania, a także z reguły na ekonomiki postępowania strona powodowa wniosła o umożliwienie powódce złożenia zeznań na piśmie.

Na rozprawie w dniu 23 grudnia 2020 roku Sąd postanowieniem pominął dowód z przesłuchania stron z uwagi na niestawiennictwo powódki. Ponadto przewodniczący stwierdził, że pełnomocnik wnosi o odebranie od powódki przesłuchania na piśmie, przy czym powołuje jako podstawę prawną tej czynności przepis art. 271¹ k.p.c. w zw. z art. 289 k.p.c., które to przepisy dotyczą jednak świadków i biegłych, ale nie stron postępowania. W tym samym dniu przewodniczący zamknął rozprawę.

Przewidziane w art. 379 pkt 5 k.p.c. pozbawienie strony możliwości obrony jej praw polega na tym, że strona na skutek wadliwości działań procesowych sądu lub strony przeciwnej nie brała udziału w całym postępowaniu lub jego znacznej części, jeżeli skutki tych wadliwości nie mogły być usunięte na następnych rozprawach przed wydaniem wyroku w danej instancji. Ocena zaistnienia takiej sytuacji procesowej dokonywana być powinna w kontekście okoliczności konkretnej sprawy. Chodzi jednak tylko o wypadki rzeczywistego pozbawienia możliwości obrony, którego skutkiem było niedziałanie strony

w postępowaniu. O pozbawieniu strony możliwości obrony swych praw przesądza kumulatywne wystąpienie trzech okoliczności: naruszenia przez sąd przepisów procesowych będących źródłem uprawnień strony, wpływ tego uchybienia na wyłączenie możliwości działania strony w postępowaniu oraz niemożności obrony swych praw w postępowaniu w następstwie wystąpienia obu uprzednio wymienionych okoliczności. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2021 r., IV CSK 599/20, Legalis nr 2629830).

W niniejszej sprawie w toku postępowania Sąd Rejonowy na rozprawie

w dniu 23 grudnia 2020 roku pominął dowód z przesłuchania stron z uwagi na niestawiennictwo stron pomimo posiadanej wiedzy, iż powódka przebywa na terenie Ukrainy i z uwagi na obostrzenia wynikająca z zagrożenia epidemiologicznego nie może stawić się przed sądem. W pierwszej kolejności należy wskazać, iż zgodnie z zarządzeniem o wyznaczeniu rozprawy pełnomocnik powódki został zobowiązany do zapewnienia osobistego stawiennictwa powódki na terminie rozprawy, celem przesłuchania jej

w charakterze strony – pod rygorem pominięcia tego dowodu w razie nieusprawiedliwionego niestawiennictwa strony. Zauważyć zatem należy, że rygor pominięcia dowodu z przesłuchania strony nie mógł zostać zastosowany w tej sytuacji, bowiem nie sposób uznać, by niemożność stawienia się na rozprawie z uwagi na obostrzenia epidemiologiczne i zamknięcie granicy polsko-ukraińskiej była nieusprawiedliwiona. Jednocześnie należy podnieść, iż wbrew wymogom art. 235² § 2 k.p.c., Sąd Rejonowy, wydając postanowienie

o pominięciu dowodu, nie wskazał podstawy prawnej tego pominięcia. Natomiast w uzasadnieniu wyroku Sąd wskazał, że pisemna forma przesłuchania powódki nie wzbogaci materiału dowodowego w sposób istotny dla sprawy. Z takim zapatrywaniem nie można się zgodzić.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że stanowisko Sądu Rejonowego w kwestii dopuszczalności przesłuchania powódki na piśmie było niekonsekwentne. Na rozprawie w dniu 23 grudnia 2020 roku Sąd wyraził pogląd, iż przepisy art. 271¹ § 1 k.p.c. w zw. z art. 289 k.p.c. dotyczą jednak świadków i biegłych, ale nie stron postępowania. Tymczasem w uzasadnieniu wyroku Sąd Rejonowy odniósł się do kwestii przesłuchania powódki na piśmie, wskazując, że tak przeprowadzony dowód nie wzbogaci materiału dowodowego w sposób istotny dla sprawy, a więc dopuścił możliwość przeprowadzenia dowodu w formie pisemnej. Rozstrzygnięcie dylematu granic odesłania z art. 304 zd. III k.p.c., a tym samym dopuszczalności złożenia przez strony zeznań na piśmie, nie jest niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy. Wystarczy dostrzec, że Sąd Rejonowy widział potrzebę przesłuchania powódki, gdyż wezwał ją na rozprawę. Sąd ten znał przyczynę niestawiennictwa powódki na rozprawie i nie uznał tego niestawiennictwa za nieusprawiedliwione. W takiej sytuacji negatywne stanowisko Sądu I instancji w odniesieniu do dopuszczalności, czy sensowności złożenia zeznań na piśmie skutkować powinno wyraźnym przesądzeniem, że w niniejszej sprawie pisemna forma złożenia zeznań nie zostanie zastosowana. Następnie rozprawa powinna zostać odroczone, gdyż

z uwagi na obostrzenia epidemiologiczne i zamknięcie granicy polsko-ukraińskiej, powódka, zamieszkująca na stałe na terenie Ukrainy, ewidentnie nie miała możliwości przekroczenia granicy państwa i stawiennictwa na rozprawie. Tylko taki sposób procedowania gwarantował respektowanie praw procesowych powódki i dawał możliwość udowodnienia roszczenia. Zważyć bowiem należy, że sprawa dotyczy zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Kwestia odczuć powódki i skutków, jakie niosła dla niej za sobą śmierć ojca, niewątpliwie jest istotna dla rozstrzygnięcia, a przesłuchanie w tym celu powódki jest konieczne dla tego ustalenia (chyba że powódka rzeczywiście stworzy sytuację do pominięcia tego dowodu, co będzie wymagało wzięcia tej okoliczności pod uwagę przy ocenie zasadności jej roszczeń).

W opisanych wyżej okolicznościach niewątpliwie doszło do naruszenia przepisów procesowych dotyczących przesłuchania strony i wydania orzeczenia kończącego w sprawie bez jej udziału. Pozbawienie strony możliwości przedstawienia własnego stanowiska w przypadku usprawiedliwionej nieobecności na rozprawie, poprzedzonej wnioskiem

o odroczenie rozprawy i przesłuchanie strony na piśmie należy uznać za pozbawienie jej możliwości obrony swoich praw. Uchybienie to miało realny wpływ na wyłączenie możliwości działania powódki w postępowaniu, a tym samym na niemożność obrony przez nią swoich praw. Zatem wszystkie przesłanki zostały spełnione kumulatywnie i dowodzą zaistnienia nieważności postępowania ze względu na pozbawienie strony możliwości obrony swoich praw.

W razie stwierdzenia, że postępowanie dotknięte było nieważnością, sąd drugiej instancji zobowiązany jest do uchylenia zaskarżonego orzeczenia, zniesienia postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania (art. 386 § 2 k.p.c.) (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 września 1999 r.,

II UKN 432/99, OSNAPiUS 2001 nr 2, poz. 56, Biul. I. Pr. 2001 nr 2, str. 72). Konsekwencją uchylenia wyroku w części dotyczącej oddalenia powództwa skutkowało wyeliminowaniem orzeczenia o kosztach procesu, które musi być oparte na ocenie wyniku sprawy, a więc będzie możliwe po ponowieniu postępowania w pierwszej instancji.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy przeprowadzi dowód z przesłuchania stron (ograniczony do przesłuchania powódki) i w zależności od sytuacji procesowej zdecyduje czy istnieje konieczność odwołania się do pomocy organu wezwanego na terytorium Ukrainy. Taki sposób procedowania nie musi wynikać z wniosku strony. Jednocześnie trzeba podkreślić, że pominięcie dowodu z opinii biegłego psychologa dotyczyło postępowania dowodowego zainicjowanego przez stronę przeciwną, a powódka nie wykazała, że faktycznie chciała poddać się badaniu. W tym zakresie stanowisko Sądu

I instancji było prawidłowe, a zarzuty apelacji bezzasadne.

Z powyższych względów Sąd Okręgowy, stosownie do art. 386 § 2 k.p.c., orzekł jak w sentencji.